

13.12.2018

EOAK/5572/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

ALAIKÄISEN SÄILYTTÄMINEN POLIISIN TILOISSA

1 TAPAHTUMAT

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Kouvolan poliisiaseman poliisivankilaan 4.7.2017. Tarkastuksen aikana poliisivankilaan tuotiin huostaanotettu, sijaishuoltopaikasta karannut alaikäinen lapsi, joka suljettiin selliin odottamaan sosiaaliviranomaisten saapumista ja hänen noutoaan ja palauttamista takaisin sijaishuoltopaikkaan.

Kaakkois-Suomen poliisilaitokselta tarkastuksen jälkeen saatujen tietojen mukaan poliisipartio oli kyseisenä päivänä ottanut etsintäkuulutuksen perusteella kiinni kaksi lastensuojelulaitoksesta karannutta alaikäistä huostaanotettua lasta.

Kyseinen lasten sijaishuoltopaikka (laitos) oli kuljettanut toisen pojan heti takaisin sijaishuoltopaikkaan, mutta kieltäytyi ottamasta toista lasta samaan kyytiin turvallisuussyistä.

Saamani selvityksen mukaan poliisi pyysi Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystystä sijoittamaan lapsen väliaikaisesti odottamaan paluukuljetusta takaisin sijaishuoltopaikkaan. Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystys kieltäytyi poliisin antaman selvityksen mukaan sijoittamasta toista lasta väliaikaisesti odottamaan kuljetusta. Tämän takia poliisi oli toimittanut lapsen Kouvolan poliisilaitoksen sumppuun odottamaan omaa kyytiään. Kyseinen lapsi oli A:n sosiaalitoimen sijoittama, huostaanotettu lapsi.

Pyysin asiasta A:n sosiaalitoimen sekä Kouvolan sosiaalitoimen selvitykset.

2 SOSIAALIHUOLLON VIRANOMAISEEN OIKEUS SAADA VIRKA-APUA POLIISILTA

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (sosiaalihuollon asiakaslaki) 22 §:n mukaan sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta. Sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti sosiaalihuollon viranomaisilla on oikeus saada myös poliisilta virka-apua esimerkiksi huostaanotetun lapsen löytämiseksi ja palauttamisen mahdollistamiseksi sijaishuolto paikkaan.

Mikäli lapsi karkaa sijaishuoltopaikasta tai jättää palaamatta sijaishuoltopaikkaan esimerkiksi kotiloman päätyttyä, on sijaishuollosta vastuussa olevan toimielimen velvollisuutena ryhtyä etsimään lasta ja arvioimaan edellytyksiä hänen palauttamiseksi sijaishuoltopaikkaan. Tarvittaessa vastuussa olevan sosiaalihuollon viranomaisen on arvioitava lapsen karkumatkan syitä ja tässä yhteydessä myös arvioitava lapsen tarpeen mukaisen sijaishuollon järjestämistä.

Käytännössä, mikäli lapsi karkaa sijaishuoltopaikasta tai jättää sinne palaamatta, voi sosiaalihuollon viranomaisen pyytää virka-apua huostaanotetun lapsen etsimiseksi ja noutamisen mahdollistamiseksi sijaishuoltopaikkaan. Tätä virka-apua koskevaa pyyntöä ei voi tehdä lapsen sijaishuoltopaikka, vaan toimivalta pyynnön esittämiseen on toimivaltaisella sijaishuollon järjestä-

misestä vastuussa olevan toimielimen alaisella viranhaltijalla, yleensä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tai muulla lastensuojelun viranhaltijalla. Virka-ajan ulkopuolella tällaisen virka-apupyynnön voi tehdä kunnan sosiaalipäivystys.

Lapsen löydyttyä on sijaishuollosta vastuussa olevan toimielimen ryhdyttävä välittömästi toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi sijaishuoltopaikkaansa tai muuhun sosiaalihuollon virnaomaisen osoittamaan ja järjestämään lapsen edun mukaisen sijaishuoltoa antavaan toimintayksikköön. Sosiaalihuollon virnaomainen ei voi pyytää poliisilta virka-apua lapsen säilyttämiseen esimerkiksi poliisilaitoksella odottamassa siirtoa sijaishuoltopaikkaan. Sen on huolehdittava edellä sanotun mukaisesti lapsen edun mukaisista toimenpiteistä asianmukaisen väliaikaisen "sijoituspaikan" järjestämiseksi.

Mikäli lapsi löytyy poliisille tehdyn etsintäpyynnön (virka-apupyynnön) perusteella ja on poliisiviranomaisen hallussa, tulee poliisin ilmoittaa asiasta sille sosiaalihuollon virnaomaiselle, joka virka-apupyynnön on tehnyt. Mikäli virka-apupyynnössä on ilmoitettu lapsen sijaishuoltopaikka, jonka tehtävänä on mahdollisesti hakea lapsi takaisin sijaishuoltopaikkaan, on poliisin tehtävä myös sijaishuoltopaikkaan ilmoitus lapsen löytymisestä.

Poliisihallitus on antanut 23.2.2015 (POL-2015-231) ohjeen poliisin virka-avusta lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten tavoittamiseksi. Mainitussa ohjeessa on nimenomaisesti todettu, että "Lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen löytyessä vastuu hänen kuljettamisestaan ja säilyttämisestään on sosiaaliviranomaisella. Sosiaaliviranomainen ei voi pyytää poliisilta tällaista virka-apua."

3 SELVITYS JA ARVIOINTI

Saamani selvityksen mukaan poliisi otti kiinni kaksi koulukodista karannutta lasta. Lasten sijaishuoltopaikka oli omin toimin myös etsimässä lapsia ja pystyi ottamaan toisen kiinniotetun lapsen omaan kuljetukseensa.

Poliisi pyysi Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystykseltä, että se ottaisi toisen lapsen huostaansa ja järjestäisi lapselle sijoituspaikan sen ajaksi, kunnes lapsi voidaan noutaa sijaishuoltopaikkaan. Saadun selvityksen mukaan Kouvolan sosiaalipäivystys kieltäytyi tästä. Tämän takia poliisi joutui sijoittamaan toisen kiinniotetun lapsen väliaikaisesti omiin tiloihinsa, "sumppuun" hie-man yli kahdeksi tunniksi. Säilyttäminen sumpussa päättyi heti, kun lapsi voitiin luovuttaa sijaishuoltopaikan henkilöstön huostaan.

Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen lausunnon mukaan "Poliisin ei olisi alun perin tullut suostua koulukodin henkilökunnan poliisille osoitettuun pyyntöön pitää toista poikaa hallussa, koska siihen ei olisi ollut velvollisuutta." Edelleen lausunnon mukaan sosiaaliviranomainenkaan ei voi pyytää poliisilta virka-apua lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen kuljettamiseen eikä säilyttämiseen lapsen tultua löydettyksi.

Lapsen sijoittaneen kunnan A:n perusturvan selvityksen mukaan tieto lapsen löytymisestä tuli vasta sen jälkeen, kun tilanne oli ollut ohi ja lapsi oli palautunut sijaishuoltopaikkaan.

Kouvolan kaupungin hyvinvointipalvelujen selvityksen mukaan poliisi oli ottanut yhteyttä Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystykseen lapsen sijoittamiseksi väliaikaisesti odottamaan kuljetusta. Selvityksen mukaan sosiaali- ja kriisipäivystys kieltäytyi tehtävästä. Selvityksessä on todettu, että "Sosiaali- ja kriisipäivystyksen toiminta tässä asiassa perustuu arvioon siitä, että kyseessä on verrattain lyhyt aika eikä siinä ajassa kyetä järjestämään pojan tilanteeseen soveltuvia keinoja vastata pojasta turvallisesti siten, ettei hän pääse esim. karkaamaan."

Arvioin asiaa seuraavasti.

Virka-apua koskeva sosiaalihuollon asiakaslain säännös ei oikeuta sosiaalihuollon viranomaista pyytämään virka-apua poliisilta huostaanotetun lapsen säilyttämiseksi poliisin tiloissa karkumatkan jälkeen.

Sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus päättää huostaanoton aikana lapsen olinpaikasta sekä hänen tarpeenmukaisesta hoidosta ja huollosta. Kun poliisi ottaa yhteyttä lapsen löytöpaikkakunnan sosiaalihuollon viranomaiseen, tulee viranomaisen ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi sijaishuolto- ja sijaishuoltopaikkaan. Jos lapsi joutuu odottamaan kuljetusta sijaishuolto- ja sijaishuoltopaikkaansa, lapsen löytöpaikkakunnan sosiaalihuollon viranomaisella on velvollisuus järjestää virka-apuna lapselle hänen etunsa mukainen tarpeellinen sijoituspaikka. Tällainen sijoituspaikka voi olla sijaintikunnan oma laitos tai muu lastensuojelupalveluja tuottava yksikkö.

Saamastani selvityksestä ei ilmene, että Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystys olisi ryhtynyt toimenpiteisiin lapsen sijoittamiseksi. Sen sijaan se on arvioinut, että ottaen huomioon säilytysajan mahdollisen lyhyden, ei mihinkään toimenpiteisiin ryhdytä ja kieltäytynyt antamasta poliisin pyynnöstä virka-apua. Tosiasiassa sosiaali- ja kriisipäivystyksellä ei ole voinut olla tietoa siitä kuinka pitkäksi lapsen säilyttäminen poliisin tiloissa mahdollisesti kestäisi.

Kiinnitän Kouvolan hyvinvointipalvelujen huomiota edellä sanottuun.

Siltä osin, kun kysymys on ollut poliisin toiminnasta, on poliisi nähdäkseni toiminut asiassa omien toimivaltuuksiensa puitteissa ja ryhtynyt välttämättömiin ja kiireellisiin toimenpiteisiin Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kieltäytyttyä ottamasta lasta huostaansa. Oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aiheutta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Tämän takia en tutki poliisin menettelyä enemmälti.